

Odpowiedzialność przed Trybunałem Karnym za zbrodnie w Ukrainie - analiza prof. Hanny Kuczyńskiej

W najnowszym numerze „Palestry” ukazał się artykuł prof. Hanny Kuczyńskiej pt.: Odpowiedzialność przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym za zbrodnie prawa międzynarodowego popełnione w czasie konfliktu w Ukrainie.

Prof. dr hab. Hanna Kuczyńska z INP Polskiej Akademii Nauk, specjalistka w międzynarodowym prawie karnym szczegółowo omówiła w artykule aspekty materialnoprawne i proceduralne.

Odpowiedzialność przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym

za zbrodnie prawa międzynarodowego popełnione w czasie konfliktu w Ukrainie

Przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym (MTK) jednostki odpowiadają za zbrodnie prawa międzynarodowego, które zostały ujęte w art. 5 Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego. Jest to obecnie jedyny międzynarodowy trybunał, który sprawuje uniwersalną jurysdykcję w sprawach karnych na forum międzynarodowym. Za popełnienie zbrodni prawa międzynarodowego można więc ścigać tylko konkretne osoby, które swoimi czynami wypełniły znamiona zbrodni. Rozważania dotyczące tego, czy dana osoba może ponieść odpowiedzialność karną na tym forum, należy prowadzić na kolejnych szczeblach analizy.

(...)

Już 25.04.2014 r. Prokurator MTK poinformował o wszczęciu wstępnej analizy sprawy - uznał, że istnieje uzasadniona podstawa do uznania, że zostały na terytorium Ukrainy popełnione zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości. Wstępna analiza sprawy toczyła się więc już 8 lat. W tym trybie - gdy Prokurator zamierzał wszcząć postępowanie przygotowawcze z urzędu - koniecznym etapem procedury przed MTK było uzyskanie zezwolenia Izby Przygotowawczej MTK na jego wszczęcie. Alternatywną drogą, określoną w Statucie MTK, która mogłaby jeszcze bardziej przyspieszyć rozpoznanie sprawy, byłoby skierowanie wniosku przez państwo-stronę MTK do Biura Prokuratora (tzw. OTP). W przypadku, gdy „sytuacja zostanie przedstawiona” (ang. *referral*) przez jeden z dwóch uprzywilejowanych podmiotów, wszczęcie postępowania przygotowawczego przez prokuratora nie wymaga zatwierdzenia przez Izbę Przygotowawczą. Brak tego wymagania prowadził nawet do nazwania tego sposobu wszczynania postępowania „szybką ścieżką” lub „postępowaniem przyspieszonym” („*fast track*” *proceedings*).

Po 24.02.2022 r. sytuacja ulegała dynamicznym zmianom. W dniu 25.02.2022 r. Prokurator MTK wydał oświadczenie, w którym przypomniał „wszystkim stronom prowadzącym działania wojenne na terytorium Ukrainy”, że Biuro Prokuratora MTK na podstawie deklaracji z 8.09.2015 r. może wykonywać jurysdykcję nad każdym przypadkiem ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych popełnianych na terytorium Ukrainy od dnia 20.02.2014 r. Wezwał obie strony do respektowania obowiązków wynikających z prawa humanitarnego. W tym samym oświadczeniu wspominał, że jego Biuro otrzymało liczne zapytania dotyczące konieczności zmian Statutu Rzymskiego w zakresie zakresu jurysdykcji MTK nad zbrodnią agresji. Poinformował również o tym, że zlecił swojemu zespołowi zbadanie wszystkich możliwości gromadzenia i zachowania dowodów. Prezydium MTK (czyli Prezes i jego dwóch zastępców) powołało Izbę Przygotowawczą w celu rozpatrzenia sprawy zatwierdzenia decyzji Prokuratora o wszczęciu postępowania

przygotowawczego, które Prokurator zamierzał wszcząć na podstawie art. 15 ust. 3 Statutu Rzymskiego (czyli *ex officio*), o czym poinformował w dniu 28.02.2022 r. – dochodząc do wniosku, że wstępna analiza sprawy dostarczyła dowodów na to, iż istnieje uzasadniona podstawa do uznania, że zostały popełnione zbrodnie znajdujące się w jurysdykcji MTK. W dniu 1.03.2022 r. sytuację w Ukrainie do MTK zgłosiła Litwa; 2 marca – kolejne trzydzieści osiem państw. Każde państwo-strona może zgłosić taką sytuację, nawet jeśli zbrodnie nie zostały popełnione na jego terytorium lub przez jego obywateli, ani samo nie miałyby jurysdykcji do ścigania takich zbrodni. Ukraina nie jest państwem-stroną, więc sama nie mogła i nie może przekazać skargi do MTK. Złożenie takiego zawiadomienia przez państwa-strony Statutu Rzymskiego umożliwia obecnie Biuru Prokuratora wszczęcie śledztwa w sprawie sytuacji w Ukrainie bez konieczności zatwierdzania tej decyzji przez organ sądowy – Izbę Przygotowawczą MTK. Tak też w dniu 2 marca Prokurator zakomunikował, że wszczął postępowanie przygotowawcze na podstawie otrzymanych zawiadomień od państw-stron. Prokurator K. Khan poinformował, że śledztwo będzie dotyczyło wydarzeń od dnia 21.11.2013 r., tym samym obejmując swoim zakresem wszelkie przeszłe i obecne zarzuty dotyczące zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości lub ludobójstwa popełnionego na dowolnej części terytorium Ukrainy przez jakąkolwiek osobę. Nie dotyczy więc tylko zbrodni popełnionych po dokonaniu zgłoszenia przez państwa-strony. Śledztwo w sprawie zbrodni popełnionych w Ukrainie stało się obecnie jednym z siedemnastu śledztw prowadzonych przez OTP – przy trzech wstępnych analizach sprawy i trzydziestu jeden sprawach toczących się już na etapie sądowym. Żadne z nich nie dotyczy ścigania zbrodni agresji.

(...)

[Czytaj cały artykuł](#)

